

PARÇALI YAZILAR, SÖZCELEMENE İLİŞKİN SORU(N)LAR

SEMIO 2010 KONGRESİ, 2-4 ARALIK 2010, LYON

Buket ALTINBÜKEN
Istanbul Üniversitesi

Semio 2010 kongresi, “Parçalı yazılar, sözcemeye ilişkin soru(n)lar” başlığı altında 2-4 Aralık 2010 tarihleri arasında Lumière Lyon 2 Üniversitesi’nde AFS (Association Française de Sémiotique-Fransız Göstergebilim Birliği) tarafından düzenlendi. Üç gün süren kongrenin açılış konuşmasını AFS (Fransız Göstergebilim Birliği) başkanı Louis Panier yaptı. Louis Panier’nin başkanlığındaki ilk oturumda Denis Bertrand ve Sémir Badir parçalı yazının özelliklerini göstergebilim yöntemiyle ele alarak tanımladılar. Tüm kongre boyunca sunulan bildirimlere göre giriş niteliğinde değerlendirebileceğimiz bu ilk oturum parçalı yazıların ayırt edici özelliklerini açıkça ortaya koydu.

Denis Bertrand, konuşmasında parçalı metni, bütün-parça ilişkisine değinerek dört aşamada inceledi: parça ve nesne, parça ve ayırma, parça ve detay, parça ve eksiklik. Her sözün engellenemez bir şekilde parçalı olduğunu ve her söylemin anlamlı bir bütün olarak tanımlandığını belirttikten sonra D.Bertrand parça terimini, eksiklik (manque), bitmemişlik (inachèvement), bütünden kopma (rupture) ve diğer parçalara benzememe (hétérogénéité) özellikleriyle tanımladı.

Parçalı metin denildiğinde bir bütünün parçalarından değil, birbirinden ayrı bütünlerin bir araya geldiği bir sözceden sözedilmektedir. Parçalar arasındaki ayrıklık ilişkisi parçanın bağlamdan kopmasını (décontextualisation) sağlar ve parçalara bitmişlik (terminatif) özelliği kazandırır. Bu parçalar

bütünlük ilişkisiyle birbirine tekrar bağlanır (recontextualisation). Parça kavramının göstergebilim kuramında kullanılan kesit teriminden ne noktada ayrıldığını belirtmek bu söylemin özelliğini açıklamakta oldukça yardımcı olacaktır. Kesit, bir sözcenin birbirini çizgisel olarak takip eden ve birbirine anlamsal olarak bağlı bölümleridir. Parça ise, bir bütünün bölümleri değil, aksine birbirinden bağımsız olarak yorumlanabilen ve birbirine düzensiz ve rastgele bir şekilde eklenerek bir sözce oluşturan ayrı birimler olarak tanımlanabilir. Kısacası parçalı yazı denildiğinde parçalara bölünen bir bütün değil, kendi içinde bütünlüğe ve anlama sahip olan ayrı parçaların birleşmesinden oluşan bir sözce söz konusudur.

Kesit (fragment) kavramının tanımlayan Denis Bertrand ve bu kavramı epistemolojik yöntemle açıklayan Sémir Badir'in konuşmalarından sonra gerçekleşen paralel oturumlarda birbirinden çok farklı görsel, yazınsal ve işitsel bütünceler üzerinde uygulama çalışmaları sunuldu. Kongrenin ikinci genel oturumunda Bernard Lamizet başkanlığında üç konuşmacı bildiri sundu: Antropoloji uzmanı Claude Calame, Yunan mitlerini anlatıbilim ve sözceleme yöntemiyle ele alarak, şarkı eşliğinde söylenen ve lirik şiirlerden oluşan mitlerin parçalı yazı tekniğine göre nasıl tanımlanabileceğini açıkladı. Luxembourg Üniversitesi'nden Marion Colas-Blaise, Deleuze'ün düşüncesine gönderme yaparak parça terimini hem tek başına bir bütün hem de bütünün bir bölümü olarak tanımladı. Sözceleme stratejilerine göre parçalı metnin nasıl oluşturulduğunu açıklarken farklı parçalama yöntemleri ortaya koydu. Bir detaya odaklanarak, alıntı yaparak ya da boşluklarla parçalı yazı oluşturulabileceğini belirten Colas-Blaise, parçalı metni oluşturan sözceleme stratejilerinin yanı sıra okur açısından da bu konuyu ele aldı. Okuru şaşırtan parçalı metinlerin dikkatli bir okuma süreci gerektirdiği üzerinde durdu. Bu oturumun üçüncü ve son konuşmacısı olan Jean Monnet Üniversitesi'nden Gilles Mayné ise çalışmasında üç yazarın özlü sözlerden oluşan yazılarını inceleyerek parçalı metin türünü açıkladı.

Kongrenin ikinci günü gerçekleşen ilk oturum görsel metinlerde kesit kavramını çalışan üç konuşmacıyı bir araya getirdi. Limoges Üniversitesi'nden Anne Beyaert-Geslin, Max Beckmann'ın 1937 ve 1938'de yaptığı (Geburt ve Tod) iki panosunu (diptyque) parçalı sözceleme tekniğine göre çözümlendi. Torino Üniversitesi'nden Massimo Leone resimde ressam tarafından yapılan düzeltmeleri (repentir) ele aldığı bildirisinde, çıplak gözle ya da farklı çözümlene teknikleriyle ayırt edilen değişikliklerin üretme hatası olarak

tanımlanamayacağına değinerek, bu değışiklikleri ressam tarafından uygulanan parçali görsel sözceleme tekniği olarak tanımladı. Sienna Üniversitesinden Francesca Polacci, Picasso'nun gazete kâğıtları, sigara paketi, kibrit kutusu kapakları gibi nesnelere kullanarak oluşturduğu kübist tablolarını parçali görsel sözce örneği olarak çözümledi.

İkinci günün ortasında gerçekleşen ikinci genel oturum tüm katılımcıları tekrar bir araya getirdi. Jean Monnet Üniversitesi'nden Pierre Sadoulet, Jacques Geninasca'nın çalışmalarına dayanarak bir metnin parçalarının algılayan özne (okur) tarafından ilk aşamada bütünden ayrı olarak algılandığını, daha sonra ise tutarlılık (cohérence) ilişkisi içinde hep birlikte algılandığını belirtti. Sadoulet bu çalışmada, Geninasca'nın geliştirdiği metnin kapalılığı (clôture du texte) kavramı çerçevesinde parçali yazıyı tanımladı. Liège Üniversitesinden Maria Giulia Dondero ise, bilimsel nesnelere fotoğraf, şema, diyagram kullanılarak görselleştirilmesini bilimsel söylemlerde ele aldı. Franche-Comté Üniversitesi'nden Eleni Mitropoulou, cep telefonu mesajlarında kullanılan dilbilgisi ve yazım kurallarına uymayan kısaltmaları çözümlendiği çalışmasında sözceleme üzerinde kültür ve iletişim araçlarının etkilerini sorguladı. Oturumun son konuşmacısı Toulouse 2 Üniversitesi'nden Alessandro Zinna ise, elektronik ortamda yapılan yazışmaları, gönderen ve gönderilen arasında gerçekleşen etkileşimli (fragments interactifs), çizgisel ya da çizgisel olmayan (fragments multilinéaires) ve eş zamanlı olarak birbirinden bağımsız öğeleri birleştiren (fragments multimodaux) parçali yazılar olarak tanımladı.

Kongrenin üçüncü ve son gününde gerçekleşen ilk ve son oturumlar yine tüm katılımcıları bir araya getirdi. Lyon 2 Üniversitesi'nden Bernard Lamizet kesintililik göstergebilimi (sémiotique de la discontinuité) başlığı altında sözcelemede kesintililik ve kesintisizliği ele aldı. Bu iki kavramı, dil ve sözlük ile açıklayan Lamizet, dilleri kesintililik ekseninde, farklı pencerelerden dünyaya bakmayı sağlayan sözlükleri ise kesintisizlik ekseninde tanımladı. Aynı şekilde gazeteleri de gerçeğin parçalanması olarak kesintili/kesintisizlik eksenine yerleştirdi. Yaşamda gerçekleşen olaylar süreklilik ekseninde birbirini takip ederken, gazetelerin gerçeği parçalara ayırarak zaman çizgisinden çıkarıp, süreksizlik eksenine yerleştirdiğini dile getirdi. Lamizet bu örneklerle parçalama kavramını (fragmentation) gerçeğin kesintisizliği (réel de la discontinuité) olarak tanımladı. Aynı oturumda Lyon 2 Üniversitesi'nden Pierre Saby, klasik müzikte parçali söylemleri besteci Claude Debussy'nin yazdığı operanın

karakterleri Pelléas ve Mélisande arasında geçen sözler ve müzikten bölümler üzerinde inceledi ve tanımladı.

Kongrenin son oturumunda Limoges Üniversitesi'nden Ivan Darrault-Harris ve Jean-François Bordron, Lumière Lyon 2 Üniversitesi'nden Louis Panier tüm bildirilerin ışığında sonuç değerlendirmeleri yaptılar. Ivan Darrault-Harris ergenlik çağındaki gençlere hitap eden psikolojik destek içerikli bir internet sitesinde yayınlanan foruma gelen 40.000 yorum ve 6000 elektronik posta üzerinden yaptığı incelemeye göre gençlerin benlik arayışında kendi bedenleriyle ilgili sorunlarını dile getirirken, bedeninden nasıl uzaklaştığını ve kendi bedenini nasıl parçalara ayırdığını analiz etti. Limoges Üniversitesi'nden Jean-François Bordron ise, bir yazardan yapılan alıntıların yazarın bakış açısını ve düşüncesini yansıttığını belirterek alıntıların, atasözü, özdeyiş, özlü sözlere ilk bakışta benzer olarak değerlendirildiğini ama aslında kopuk sözcelerin (énoncé détaché) bir kişinin söylemine ait parçalar olduğunu belirtti.

Semio 2010 kongresinin kısaca özetlediğimiz genel oturumları arasında gerçekleşen paralel oturumlarda farklı ülkelerden ve üniversitelerden gelen birçok konuşmacı edebiyat, sinema, iletişim, resim, mimarlık gibi farklı alanlarda görsel, işitsel, yazınsal parçalı söylemler üzerine çalışmalar sundular. Kongrenin kapanış konuşmasında, Louis Panier üç gün boyunca sunulan tüm bildirileri göz önünde bulundurarak, parçalı yazı içine görsel, yazınsal, işitsel her türlü metnin girdiğini, birbirinden kopuk, kesintililik ilişkisi (discontinuité) içinde (décontextualisation) parçaların bütünden bağımsız anlam içerdiğine ama parçalar arasındaki tutarlılığın (cohésion) sözcenin bütününde (recontextualisation) sağlandığına değindi.

Kısacası bu kongrede, şarkı, edebi yazı, resim, elektronik posta, cep telefonu mesajı, reklam, sinema gibi çok farklı alanlarda yapılan incelemeler sözceleme stratejilerinin parçalı söylem oluşturmadaki işlevlerini ortaya çıkardı. Özetlediğimiz bildirilere ve bu yazıda değinmeye fırsat bulamadığımız paralel oturumlarda sunulan çalışmalara Fransız Göstergebilim Birliği'nin internet sitesi, <http://www.afssemio.com> adresinden ulaşılabilir.